

Jordi Llovet i les seves lliçons sobre mestres i savis

Conrrad Vilanou Torrano (Universitat de Barcelona)

Jordi Llovet, *Els mestres. Un homenatge*. Barcelona, Galàxia Gutenberg, 2020, 179 pàgs. més índex

Ens arriba un nou llibre del professor Jordi Llovet Pomar (1947) sobre la universitat, després de la polseguera que va aixecar la seva anterior entrega *Adéu a la universitat* (2011), que ja va ser comentada en les pàgines de la nostra revista. En efecte, el professor Francisco Esteban Bara –actual vice-rector de la Universitat de Barcelona– va donar notícia d'aquest llibre, sota el títol de «La universitat, després de Bolonya» en el núm. 40, corresponent a l'any 2011 (p. 281-284). Ja en aquella recensió s'indicava que aquell primer llibre de Jordi Llovet, es podria llegir en clau autobiogràfica, circumstància que es referma en aquest nou llibre, per bé que també constituïa un assaig sobre la qüestió universitària amb un subtítol ben eloqüent: l'eclipsi de les humanitats.

És obvi que en el transcurs d'aquests darrers anys el professor Llovet –que s'allunya del soroll polític en general i del procés independentista en especial, atesa la seva posició cosmopolita, fins i tot catòlica (en el sentit d'universal), en una actitud europeïsta i erasmista (p. 167)– no ha canviat substancialment el seu pensament respecte a la situació de la universitat. Ara bé, i el posicionament no és gens baladí, Llovet que no creu però respecte la religió es troba més a prop de l'Antic Testament que del Nou, extrem que es pot interpretar com una lleialtat a la tradició originària, ja sigui bíblica o universitària, aquesta última arrelada en el món gremial medieval.

Val a dir que el professor Llovet –que va ingressar com alumne a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona en el curs 1966-67, després d'una experiència poc satisfactòria en els estudis de medicina– manté el seu criteri sobre el declivi d'una concepció d'universitat basada en la solvència intel·lectual dels professors, una situació que es va iniciar amb els vents que seguien al maig del 68 primer, amb universitats democràtiques, com les de Sussex, a Anglaterra, o de Vincennes, a París (p. 86), i més tard, amb les reformes educatives que han trasbalsat el panorama de l'ensenyament primari i secundari que ha arribat també a la universitat a través de l'aplicació del pla Bolonya (1999), que va marcar les directius per a la convergència de l'Espai Europeu d'Educació Superior (2010), que ha foragitat els coneixements a benefici de les competències. Al seu parer, aquest pla ha estat un cop de gràcia per la marxa dels estudis, i així declara que es «va convertir les universitats en escoles de formació professional lleugerament més doctes» (p. 178), un judici que el professor Cladio Lozano Seijas va repetir mantes vegades a la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona. També el professor Lozano, nascut el 1946, un anys abans que Llovet, va emprendre el mateix camí que l'autor d'aquest llibre amb una jubilació anticipada, cansat de veure com el nivell dels estudiants de pedagogia es reduïa cada curs sense cap mena d'aturador.

Altrament, és un fet conegut que des de l'aplicació de les orientacions del Pla de Bolonya, els continguts han perdut bona part del seu anterior prestigi, en un món postmodern que ha erosionat l'erudició i que a més ha afavorit el debilitament de les humanitats mercès a l'esmicolament de la Facultat de Filosofia i Lletres. Així han sorgit un conjunt d'establiments i graus, amb els seus consegüents màsters, que han fet perdre la interrelació i els vincles entre les diferents disciplines humanístiques que s'han diversificat en diverses branques sense vasos comunicants. No debades, durant l'etapa de la Universitat Autònoma dels anys trenta del segle passat, quan Joaquim Xirau era degà, el nom oficial de la Facultat no era altre que el de Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia, quelcom impensable a hores d'ara. En aquest punt, paga la pena esmentar que Jordi Llovet mostra les simpaties pel professor Francesc Gomà i Musté –deixeble d'en Xirau– i un dels millors professors de la Facultat de Filosofia dels anys seixanta i setanta. Endemés, podem recordar a títol de simple il·lustració que avui la pedagogia ha trencat els seus lligams amb la filosofia, disciplina que va sorgir ara fa poc més d'un segle, amb la qual cosa les propostes educatives sovint responen a criteris presentistes (que al seu torn corresponen als interessos de la història del present, tal com assenyala el professor Llovet) al marge d'una fonamentació sòlida. I tot això sense oblidar la imposició del políticament correcte que s'ha instaurat en el món de les Facultats de Lletres –i, per extensió, en tota la universitat– com una mena de doctrina o llei que «pot més que qualsevol bona idea, avui més que mai» (p. 54).

Tot plegat, dibuixa un panorama decadent i desolador en què s'ha foragitat el coneixement a benefici d'unes tècniques o instàncies instrumentals que promouen

un saber formalista, basat en les competències que es van desenvolupar en la dècada dels anys noranta del segle passat, fins a proporcionar un dels punts forts de la convergència universitària europea, derivada pel procés de Bolonya. Tinguem en compte que Llovet –imbuït pel tarannà del professor Valverde– professa una fe il·lustrada, fins al punt que es fa ressò del pla d'una universitat o d'una educació pública en totes les ciències que Diderot va preparar per a la Rússia de Caterina la gran (text que tenim traduït però que l'autor cita en francès i que, segons sembla, Diderot va escriure entre març i maig o juliol de 1775, per bé que l'emperadriu no el va rebre fins el gener de 1776) amb una afirmació contundent: «El fi de l'educació sempre serà el mateix, en qualsevol segle: formar homes virtuoses i il·lustrats» (p. 109). Potser per això, els professors que regentaven les càtedres universitàries assolien un reconeixement social que Llovet considera que llavors significava «una mena d'afegit connatural al prestigi acadèmic» (p. 148).

Així s'entén que per l'autor del llibre que ens ocupa, la universitat segueix una dinàmica de deteriorament que ha comportat també la desaparició d'aquells professors que per les seves qualitats humanes i acadèmiques assolien la condició d'autèntics mestres. De fet, es tractava de veritables savis que entre altres característiques es distingien per haver-ho llegit tot (p. 125), aspecte del tot impossible actualment. No estranya, doncs, que l'obra que recensionem s'acabi amb un text de George Steiner en el seu llibre de referència sobre les lliçons dels mestres, aparegut el 2004, del qual destaca el següent fragment referit al deixant medieval i renaixentista del món universitari: «Venerar el mestre era el codi natal i natural de la relació entre mestres i deixebles» (p. 179).

Lamentablement avui aquella veneració s'ha fet fonedissa, per bé que ningú pot

pensar que per ser un bon mestre cal ser conegut arreu, més encara si tenim en compte que hom ha tingut sempre docents que recorda al llarg de tota la vida. No debades, Raúl Cremades (1999) va publicar ja fa més de vint anys un llibre que portava un títol inequívoc en el sentit que ningú oblida un bon mestre, cosa que a més ha estat una constant a Catalunya amb un estol de mestres que, sovint de manera anònima però eficaç, va contribuir a aixecar un país amb el moviment estel·lar de la renovació pedagògica de les primeres dècades del segle passat, un fenomen que malgrat totes les adversitats també es va produir durant els anys del franquisme, quan va ser factible educar en temps difícils (Codina, 2007). No per atzar, Jordi Llovet té un record especial per Ramon Fuster i Rabés que va ser el seu professor de llatí a Virtèlia, una de les escoles que van assumir els postulats de la renovació educativa durant el fosc període franquista. I de la mateixa manera que Llobet fa l'elogi de Ramon Fuster, els que vam ser educats durant aquells anys tenim present també el nom d'algun mestre –home o dona– que va excel·lir en el magisteri rebut, tot i emprar sovint una llengua que no era la seva i pensar molt diferentment del que deien els programes i manuals de les assignatures. Arribats a aquest punt, igualment podem treure a col·lació el llibre de Santiago Petschen *El arte de dar clases* (2013), elaborat a partir de la lectura i sistematització d'un centenar llarg de llibres de memòries i del qual vam donar notícia en aquestes mateixes pàgines amb el comentari bibliogràfic «Quan fer classe esdevé art: la pedagogia com estètica» (TE, núm. 49, 2015, 315-319).

Doncs bé, el professor Llovet tampoc ha oblidat els seus mestres, que en nombre de cinc van marcar els seus anys de formació i d'exercici professional. De fet, d'aquestes cinc persones –Miquel Batllori,

José Manuel Blecua, Martí de Riquer, José María Valverde i Antoni Comas– els quatre últims noms van ser catedràtics de la Universitat de Barcelona, on Jordi Llovet, també va professar abans que decidís abandonar prematurament la docència davant de l'evolució dels esdeveniments. A més, val a dir que són mestres en el sentit ampli del terme, atès que només va ser alumne d'un d'ells, del professor Blecua. Tot i el seu desencís, sembla clar que el professor Llovet és un fill de la Universitat de Barcelona, a la qual estima i reconeix un passat esplèndid, alhora que voldria haver contribuït a la seva rectificació i millora amb les seves idees que ha exposat repetidament –com manifesta en aquest llibre– a les autoritats que l'han governada. És obvi que les seves propostes –com la de crear una mena de sanedrí, senat adjunt al Rector o consell d'assessors format per personalitats acadèmiques, una mena de diputació de notables (p. 85)– no han reeixit atesa la democratització de les instàncies universitàries que han eliminat les distàncies que existien entre els diferents membres de la comunitat universitària, especialment entre professors i alumnes, quelcom que al seu parer és manté en altres institucions com l'Església i l'exèrcit, on encara existeix una dissimilitud entre els qui governen i els que són dirigits, circumstància que ja no es dona a la Universitat, tot i que això sí succeïa en altra hora, entre els anys 1970 i 1980, quan els procediments democràtics encara no havien arribat a la universitat (p. 85).

Així eren aquells temps, en què era molt respectada la figura d'un catedràtic com a director i organització dels estudis acadèmics. Bona part de l'estat actual de les universitats espanyoles es deu al fet que en aquest país ha desaparegut del tot la figura del "director d'estudis" –que pot ser el catedràtic, o un altre professor–, figura de molt de rendiment a les universitats anglosaxones. En la planificació d'uns estudis universitaris algú ha de tenir clar com

s'ha d'organitzar la docència, i no hi pot prevaler la llei del "cadascú per on l'enfila", que és el sistema actual (p. 44-45)

Ben mirat, el professor Llovet que empra els accents diacrítics que l'Institut d'Estudis Catalans va eliminar recentment considera que la universitat es troba en un estat de decadència, en què a l'etapa daurada de fa unes dècades –quan els mestres excel·lien– segueix una època de misèries. En fi, el professor Llovet té en el seu imaginari una universitat on els professors mantienien un bon guanyat prestigi derivat de la seva autoritat intel·lectual i personal, que era cultivada dia a dia en l'exercici de les obligacions que exigia ocupar una càtedra universitària fins al punt que aquells professors van esdevenir veritables savis. Vist des d'aquest caire, aquells mestres universitaris no tenien res a veure amb els que van ocupar les càtedres universitàries a començament del segle passat, si fem cas a les descripcions –per exemple– que Gaziel fa del professorat de les Facultats de Dret i de Lletres de la Universitat de Barcelona on els bons professors eren una excepció. En qualsevol cas, Llovet es refereix al sentit gremial de la universitat medieval, quan la paraula *uniuersitas* concernia a una «corporació o una assemblea de persones ben avingudes que practicaven un mateix ofici» (p. 138), un plantejament que contrasta amb el que avui existeix atès que «a la universitat ja només hi sobreviuen, enfrontats entre si, gremis molt petits, corresponents a migrats i inconfessables interessos» (p. 138). Un diagnòstic certament aterrador però que no es troba mancat de realisme, ja que les càtedres –amb tot el que representaven quan no eren regides per persones sàvies– es van diluir primer en els Departaments universitaris –i més encara en les antigues Divisions, si ens referim a la Universitat de Barcelona– per donar pas en els últims anys als Grups de Recerca que sovint s'han convertit en

petits regnes de taifes que ostenten el poder i que pressionen sobre els equips de direcció, ja siguin departamentals o de les facultats respectives. I això sense comptar amb la incidència política que durant anys van exercir a la Universitat determinats partits polítics i alguns membres del PSUC que, a voltes, feia la impressió que actuaven com a comissaris polítics (p. 149).

De la tria que Llovet ens presenta trobem un historiador (Batllori), un filòsof (Valverde), un erudit especialista en l'Edat Mitjana (Riquer) i dos filòlegs (Blecua en literatura castellana i Antoni Comas en literatura catalana). En realitat, Llovet elabora unes siluetes o perfils de cadascun d'aquests professors a partir de la seves vivències personals, no només a l'aula sinó també en la proximitat de l'Institut d'Humanitats fundat el 1986, la qual cosa fa que els aixequi a la categoria de veritables homenots de la vida universitària. Això significa que Josep Pla –que segons ens va contar el professor Sanvisens es va apropar a la Universitat de Barcelona en els anys de postguerra per tal que li informessin sobre Xavier Zubiri– hagués pogut redactar aquests retrats, per bé que l'escriptor empordanès, tot i els possibles confidents, ho hagués fet des de l'exterior, sense entrar en el coneixement personal i tracte directe que Llovet va mantenir amb tots ells, en un ambient de camaraderia cavalleresca –que evoca l'eclesiàstica i castrense– amb qualche dosi de misogínia, per bé que les respectives esposes –llevat en el cas de Batllori per raons òbvies– sempre apareixen en el rerefons no com a simples figures decoratives sinó com abnegades companyes dels seus esposos.

Podem afegir que es fa difícil donar compte i raó d'aquests cinc retrats, de manera que ens limitarem a fer un tast dels aspectes que considerem de més relleu pel que fa a cada professor ressenyat i que, d'una o altra manera, expressa el matís

més significatiu de cadascun d'ells. Així destaca la utilització del mètode positivista per part del pare Miquel Batllori i la seva formació panòptica, «tot això en una obra plural i diversa que causa estupefacció» (p. 32). Naturalment, en el retrat que ens dibuixa de Batllori, home d'arxiu i expert en qüestions vaticanes, la seva sòlida formació intel·lectual es combina amb una manera de fer elegant que connecta amb l'enginy i sornegueria dels membres de la Companyia de Jesús que són i han estat – per damunt de qualsevol altra consideració – veritables homes de món, quelcom que ja recollia des del primer moment la *Ratio Studiorum*, o programa dels estudis jesuítics segons es va aprovar el 1599 pel cardenal Acquaviva per a la formació de les elits de l'Europa moderna, de cara a aturar l'avanç de les doctrines luteranes.

En relació al professor José Manuel Blecua, amb el seu posat d'un oxfordià liberal (p. 195), es pot dir que va guanyar la càtedra d'Història de la Llengua i la Literatura Espanyoles a la Universitat de Barcelona el 1959, tot imposant-se a noms de relleu com el de Guillem Díaz-Plaja i Antoni Vilanova, que l'assoliria anys després i que assumiria el poder acadèmic al qual Blecua va renunciar. Aquest darrer seguia el mètode del «New Criticism basat en el que es va anomenar *close reading*, és a dir, la lectura atenta del text» (p. 52). Segons Llovet, Blecua vivia d'acord amb el tòpic humanista de la biblioteca i el jardí i era, com tots els professors analitzats, «un treballador pertinaç i incansable» (p. 53). I, encara, cal afegir-hi que Llovet defensa que Blecua no aprengué la llengua catalana perquè en ser sord no hi sentia (p. 55).

Tinguem present que Llovet, que va completar la seva formació a l'estranger on va rebre la influència de Julia Kristeva, codirectora juntament amb el professor Antoni Vilanova de la tesi que va defensar l'any 1976 (*Esquizofrenia. La contribución*

del texto moderno a una teoría del sujeto histórico y psicoanalítico), pregonava un cosmopolitisme que reconeix i advoca per la cultura catalanesca, sense negar ni renunciar a la projecció hispànica i universal i així es distancia del provincialisme eixorc que pot caure en el parany del tribalisme. A banda d'aquest aspecte, ens hem d'apressar a dir que Llovet va assistir a un debat a Vincennes, l'any 1974, entre Gilles Deleuze i Félix Guattari, sobre la veritat, que devia marcar un punt d'inflexió en el seu univers mental. Aquell debat es va convertir en un espectacle – la càtedra com exhibició vanitosa i superficial – sense cap mena de rigor epistemològic durant tres quarts d'hora (p. 86, nota 8). Per consegüent, la seva idea d'universitat no pot dependre de manifestacions frívols, en retòriques banals per *épater* l'alumnat, sinó que tot gira al voltant del treball seriós i precís, que al cap i a la fi és el que atorga autoritat al professorat.

Està clar que tot seguint Blecua i Valverde, Llovet considera que vivim en un món emparaulat (Heidegger ja va dir que el llenguatge és la casa de l'ésser), de manera que destaca el paper que el llenguatge ocupa en tots aquests humanistes que van combinar l'erudició i la saviesa. En aquest punt, arriba el torn a Martí de Riquer que va atresorar una formació semblant a la d'ambdós anteriors (Batllori i Blecua) a partir de les llengües clàssiques, les llengües romàniques, l'anglès, i «un mètode d'historiografia basat en la filologia positiva, la crítica textual, un gran coneixement de la història literària universal i de la història pròpiament dita, i, com a guinda absolutament original, una intuïció que us deixava bocabadat» (pàg. 69). Després de ressaltar la profunda religiositat de Riquer, una persona que estimava el llatí que ha estat la llengua de l'Església, comenta la seva actitud durant la Guerra Civil que el va fer prendre partit, després de contribuir

a salvar el patrimoni històric de la Catalunya republicana durant els primers mesos de la contesa bèl·lica, pel bàndol franquista, en formar part del terç de la Mare de Déu de Montserrat, perquè «no volia que el matessin per anar a missa» (p. 74).

Al marge de les vicissituds de la vida de Martí de Riquer, que va presidir la Reial Acadèmia de Bones Lletres entre 1963 i 1996, Llovet aprofita l'avinentsa de la seva trajectòria per fer constar que «la gent que es dedica a llegir, a estudiar i investigar en el terreny de les humanitats fa segles que tenen el convenciment que no hi ha més història que la que roman escrita» (p. 77), alhora que palesa que Riquer sabia que «la relació dels homes de lletres amb una república, o amb un estat, en termes polítics, s'havia acabat amb els humanistes florentins actius a la seva ciutat» (p. 78). D'aquí, probablement, el seu distanciament respecte del poder polític, quelcom que Llovet –tot i ser un professor públic, que ha sovintejat els mitjans de comunicació, sobretot la premsa i que va promoure durant la transició empreses com el Col·legi de Filosofia que va endegar la seva singladura el 1977 i que el 1986 va donar lloc a l'Institut d'Humanitats, suara esmentat– també ha intentat observar, de manera que la seva opció ha estat eminentment culturalista, del cultiu i conreu de les humanitats, tot i que ha assessorat a tres rectors com el Dr. Dídac Ramírez que, pel que sembla, no van escoltar els seus consells i recomanacions.

És indubtable que Llovet sent per Martí de Riquer una especial predilecció, amb la seva manera de fer cavalleresca que «no equivalia, com se sol pensar, a una forma de tirania, sinó a un ordre basat en la fraternitat cristiana» (p. 90), en posar de manifest la seva activitat com a vicerector de la Universitat de Barcelona en favor dels estudiants que van participar en moviments com la Caputxinada (1966) o bé el

seu suport a la implantació dels estudis de Llengua i Literatura Catalana a la Universitat en ple franquisme. És clar, a més, que d'aquests retrats o perfils universitaris en podem extreure lliçons pel nostre dia a dia acadèmic. En aquest sentit, Llovet assenyala que Riquer «considerava la relectura una tasca més profitosa que la lectura» (p. 92), i ell mateix rellegia diverses obres després d'un cert temps.

Arriba el torn a José María Valverde que l'any 1955 va guanyar la càtedra d'Estètica de la Universitat de Barcelona, quan comptava vint-i-nous anys, en què va opositar amb el professor Alexandre Sanvisens –que la va regentar després de la mort el 1952 de Francesc Mirabent– que en més d'una ocasió ens va comentar l'entrellat d'aquell procés selectiu en què ambdós van fer un gran paper, per bé que el candidat guanyador va comptar amb l'acompanyament de l'aparell orgànic del moment. No obstant això, és ben sabut que Valverde va evolucionar des de posicions falangistes, afectes al règim franquista, fins a postures cristianes i comunistes, que el van fer una figura atractiva per a les esquerres, més encara si es té en compte que «abraçava totes les causes en què creia amb un esperit gairebé infantil, carregat d'una innocència santa» (p. 106).

Amb independència d'aquesta actitud sempre a favor d'una munió de causes altruistes, convé tenir present la importància que el llenguatge ocupava en l'univers mental del professor Valverde que va elaborar la seva tesi sobre la filosofia del llenguatge de Guillem de Humboldt. Ben mirat, i al llarg tot el llibre, es constata quelcom que els pedagogs –sempre combatuts per l'autor del llibre que ens ocupa– hem après al costat del professor Octavi Fullat, que per qui ens dediquem a l'educació assoleix sense reserves la categoria de veritable mestre-pensador, a l'alçada

dels que Jordi Llovet analitza en aquest llibre. Aquest emparaulament del pensament va fer que Valverde cultivés el diàleg socràtic, alhora que «va lloar un text breu, però de molta transcendència en les lletres alemanyes, de Heinrich von Kleist, *Sobre la paulatina elaboració del pensament a mesura que es parla*» (p. 112), amb la qual cosa es confirma la importància del llenguatge en l'acte del coneixement i del pensament. Endemés, Llovet destaca el paper de traductor de Valverde, gran coneixedor de la llengua castellana i que va palesar una pregona religiositat cristiana que en el darrer tram de la seva vida va cultivar a través de la filosofia existencial de Kierkegaard.

El darrer dels savis analitzats per Llovet és Antoni Comas que és presentat com a deixeble de Martí de Riquer i encara que va morir jove va fer una obra de qualitat que es va estroncar quan va començar a «donar fruits de gran qualitat» (p. 140). En aquest punt, paga la pena esmentar que Comas va ser un decidit defensor del pla Maluquer que es va aplicar als estudis de lletres a la Universitat de Barcelona, entre 1969 i 1973, quan va ser liquidat pel pla Suárez. No ens estarem de dir que una de les característiques del pla Maluquer va ser la interdisciplinarietat de manera que els alumnes de Pedagogia podien cursar matèries d'Història i els de Filologia assignatures de Filosofia, i a l'inrevés, la qual cosa coincidia amb el plantejament de Comas i de la resta de mestres inclosos en aquest llibre. «En aquest sentit, com en tants altres, Comas ofería un perfil intel·lectual humanista idèntic al dels altres quatre mestres que he honorat en aquest llibre: cap d'ells no creia en les especialitats menudes, i advocaven per la formació humanística dels alumnes de Lletres en un sentit generalista i universal» (p. 159). Val a dir que aquesta posició que alguns pedagogs també compartim, d'acord amb el mestratge del professor Alexandre Sanvisens,

Jordi Llovet reconeix que l'ha defensat sense èxit davant les autoritats acadèmiques de la Universitat de Barcelona i en aquesta línia argumenta que «els interessos gremials dels departaments i de les facultats segregades van poder més que qualsevol iniciativa amb coherència acadèmica» (p. 158, nota 19).

Després de l'anàlisi d'aquests cinc mestres, Llovet assaja una recapitulació a manera de síntesi sistematitzadora, que desenvolupa en un breu epíleg i un postfaci més extens. Apuntem aquí que Llovet reconeix que d'aquests cinc mestres va aprendre a estimar la saviesa, a respectar als seus superiors i admirar les seves virtuts (p. 165). Al fons, Llovet sap que va viure en primera persona un moment il·lusionant de la Universitat a les acaballes del franquisme i en els primers compassos de la transició, quan es van aplegar una sèrie de noms irrepetibles a la Universitat de Barcelona i així conclou amb una asseveració contundent i, molt probablement, ben certa. «El fet que una generació de mestres humanistes com els que han aparegut en aquestes pàgines no es produirà mai més: n'estic convençut, i per això he dominat la peresa, no per cap altra raó, excepte l'agraïment i l'amor que conservo per tots ells» (p. 170). No acaba aquí la maltempsada perquè Llovet vaticina que l'anarquia universitària anirà en augment, com a conseqüència dels canvis que s'han succeït en l'educació primària i secundària, perquè al capdavant s'ha trencat i esmicolat la tradició o, amb més precisió, «la transmissió d'una llarga i fastuosa tradició» (p. 176).

Per finalitzar, només volem fer una postilla final en el sentit que no ha d'estranyar que una revista de pedagogia –disciplina poc estimada per Llovet i que com Plató amb la poesia és probable que ell foragitaria de la república universitària– hagi dedicat sengles comentaris als seus llibres sobre la idea d'universitat, ja fos l'*Adéu a la*

universitat (2011) o aquest altre dedicat en homenatge als seus mestres (2020). Però la seva desconsideració pel saber pedagògic –que pensadors com ara Joaquim Xirau, Joan Roura-Parella i Alexandre Sanvisens– van contribuir a bastir, ens esperona a estudiar i treballar a benefici de la formació dels nostres alumnes, els futurs docents d'aquest país i d'arreu del món. Mentre Llovet desacredita el saber pedagògic, nosaltres llegim i repensem humilment les seves idees sobre la universitat, perquè al cap i a la fi la pedagogia és una feina d'esclaus que gaudeix dels aprenentatges d'aquells que –com el professor Llovet– s'han dedicat al cultiu de les arts liberals, les que van donar sentit a la Universitat medieval i renaixentista fins arribar l'hora del progrés científic i tecnològic que –com reconeix Llovet– respon a dos mites, el del progrés de la modernitat i el mite del segle XXI «com a segle eminent i superior a tots els altres» (p. 177).

Quan el desembre de 1994, a les portes de la diada de Nadal, vaig visitar al professor Alexandre Sanvisens a casa seva, en un xalet de planta baixa i un petit jardí del passatge de Xile (al barri de Les Corts, a tocar de Sant Ramon Nonat), quan ja es trobava greument malalt, tres mesos abans del seu traspàs i li vaig fer avinent el meu neguit per la dificultat de construir un saber pedagògic sobre bases sòlides em va dir, amb una mirada escrutadora: «vostè i jo, Vilanou, com Leonardo». Aquells mots han estat per a mi un veritable mandat dèl·fic d'algú que va ser senzillament un home bo, senzill i treballador, ferm pensador i excel·lent pedagog, que també assoleix –com altres professors d'aquella secció de Pedagogia de la Facultat de Filosofia i Lletres com ara Buenaventura Delgado i Josep Maria Quintana– la condició de veritable mestre. Fet i debatut, llegir al professor Llovet esperona l'enginy i ens convida a repensar la nostra tasca universitària, una

invitació tal vegada incòmoda però que nosaltres –des de les pàgines d'una revista com aquesta, dedicada a la pedagogia des de 1989– no deixarem de comentar. Sense embuts, ni renúncies: la gent de la pedagogia estima i valora –com no pot ser d'una altra manera– les humanitats perquè la universitat –adés i ara– ha de ser, per damunt de les circumstàncies conjunturals com el Pla Bolonya, una casa d'estudis oberta a tot i a tothom on, tot estraferit Terenci, res humà sigui estrany.

Referències

- Codina, M. T. (2007) *Educар en temps difícils. Escola Talitha, 1956-1974*. Vic, Eumo.
- Diderot (2005) *Pla d'una universitat o d'una educació pública en totes les ciències*. València, Publicacions de la Universitat de València.
- Cremades, R. (1999) *Nadie olvida a un buen maestro*. Madrid, Espasa.
- Gaziel (1958) *Tots els camins duen a Roma. Història d'un destí (1893-1914)*. Barcelona, Editorial Aedos.
- Gracia Alonso, F. (2013) «Joan Maluquer de Motes. El plan Maluquer y la renovación de los estudios de Filosofía y Letras en la Universidad de Barcelona». *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 23, p. 323-341.
- Llovet, J. (2011) *Adéu a la universitat*. Barcelona, Galàxia Gutenberg.
- Pestchen, S. (2013) *El arte de dar clases: experiencias de los autores de libros de memorias*. Pozuelo de Alarcón, Plaza y Valdés.
- Steiner, G. (2004) *Lecciones de los maestros*. Madrid, Siruela.